

GEORGE ORWELL

BOĞUL MAMAK için

16. BASKI
Çeviri: SUAT ERTÜZÜN

♥ can
modern

GEORGE ORWELL
BOĞULMAMAK
İÇİN

Can Modern

Boğulmamak İçin, George Orwell

İngilizce aslından çeviren: Suat Ertüzün

Coming Up for Air

© The Estate of the Late Sonia Brownell Orwell

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları A. M. Heath & Company Limited ve

Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2015

16. basım: Eylül 2019, İstanbul

Bu kitabın 16. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-2649-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750726491

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GEORGE ORWELL
BOĞULMAMAK
İÇİN

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Suat Ertüzün

♥can

George Orwell'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bin Dokuz Yüz Seksen Dört, 1984

Hayvan Çiftliği, 2001

Burma Günleri, 2004

Aspidistra, 2005

Paris ve Londra'da Beş Parasız, 2015

Wigan İşkelesi Yolu, 2016

Papazın Kızı, 2017

GEORGE ORWELL, 1903'te Hindistan'ın Bengal eyaletinin Montihari kentinde doğdu. Ailesiyle birlikte İngiltere'ye döndükten sonra, öğrenimini Eton College'de tamamladı. Gerçek adı Eric Arthur olan Orwell, 1922-1927 yılları arasında Hindistan İmparatorluk Polisi olarak görev yaptı. Ancak imparatorluk yönetiminin içyüzünü görünce istifa etti. 1950'de yayımladığı *Shooting an Elephant* (Bir Fili Vurmak) adlı kitabı, sömürge memurlarının davranışlarını eleştiren makalelerin derlemesidir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru yazdığı *Hayvan Çiftliği*, Stalin rejimine karşı sert bir taşlamadır. Orwell'in en çok tanınan yapıtlarından *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, bilimkurgu türünün klasik örneklerinden biri olmanın yanı sıra, modern dünyayı protesto eden bir romandır. *Burma Günleri* ise, Orwell'in Burma'daki (bugünkü Myanmar) İngiliz sömürgeciliğini dile getirdiği ilk kitabıdır. Orwell 1950'de Londra'da öldü.

SUAT ERTÜZÜN, 1971'de Hollanda'da doğdu. İlkokulu Hollanda'da, ortaokul ve liseyi İstanbul'da okudu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü 1996'da bitirdi. Bir süre bankacılık ve turizm sektöründe çalıştıktan sonra çevirmenlik yapmaya başladı. Oscar Wilde, Kiran Desai, J.M. Coetzee, Rudolfo Anaya, Julia Glass, John Hughes, Sybille Bedford, John Banville, Patricia Highsmith, Stephen Greenblatt, Aimee Bender, V.S. Naipaul gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı.

“Ölmüş ama yatmak nedir bilmiyor.”

Ünlü bir şarkı

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Aslında yeni takma dişlerimi aldığım gün o fikir aklıma geldi.

O sabahı iyi hatırlıyorum. Sekize çeyrek kala yataktan alelacele kalkmış ve banyoya çocuklardan hemen önce, tam vaktinde dalmıştım. Gökyüzünün kirli, sarımsı bir griye bulandığı berbat bir ocak sabahıydı. Küçük kare biçimli banyo penceresinden bakınca aşağıda dört buçuğa dokuz metrelik çimenliği, arka bahçe dediğimiz ortası çıplak ve etrafı kurtbağrından bir çitle çevrili alanı görebiliyordum. Ellesmere Sokağı'ndaki her evin arkasında aynı kurtbağrıları ve aynı çimenliğiyle aynı bahçeden var. Tek fark, çocuklar yoksa ortada çıplak bir alanın olmaması.

Su eviyeye akarken körelmeye yüz tutmuş bir jiletle tıraş olmaya çalışıyordum. Yüzüm aynadan bana bakıyor ve altında, eviyenin yukarısındaki küçük çıkıntıya konmuş bardakta o yüze ait dişler duruyordu. Yeniler yapılıırken dişçim Warner'ın kullanmam için verdiği geçici takımdı bu. Yüzüm aslında o kadar fena sayılmaz. Tereyağı renkli saçlar ve açık mavi gözlerle birlikte görülen tuğla gibi kırmızı suratlardan benimkisi. Tanrı'ya şükür, saçlarım ne kırıştı ne de kelleşti; dişlerim yerine takıldığına da herhalde gerçek yaşım olan kırk beşi göstermeyeceğim.

Tıraş bıçağı almayı aklımın bir köşesine yazdıktan sonra banyoya girip sabunlanmaya başladım. Kollarımı sabunladım (dirseklere kadar çilleri olan balıketi kollarım var) ve ardından sırt fırçasını alıp normalde yetişemediğim kürekkemiklerimi temizledim. Can sıkıcı ama bugünlerde vücudumun bazı bölgelerine uzanamıyorum. Doğrusu, şişmanlamaya biraz yatkınım. Panayırlardaki yan gösterilerde teşhir edilen bir şeye benzediğimi söylemiyorum gerçi. Kilom doksanı pek geçmiyor ve belimin çevresini son ölçtüğümde, hangisi hatırlamıyorum ama yüz yirmi iki veya yüz yirmi dört santim çıkmıştı. “İğrenç” derecede şişman dediklerinden değilim; dizlere doğru sarkan şu göbeklerden yok bende. Sadece biraz genişim ve kalaslığa meyleden bir yapım var. Eğlencelerin vazgeçilmez neşe kaynağı Tombik veya Şişko lakaplı atik, sağlıklı türden etli butlu, oradan oraya seken hareketli kişilikler vardır ya? Ben o tiplerdenim işte. Bana çoğu zaman “Şişko” derler. Şişko Bowling. Asıl adım George Bowling'dir.

Fakat o sıralar kendimi eğlencelerin vazgeçilmez neşe kaynağı gibi hissetmiyordum. Dahası, uykumu almama ve hiç hazımsızlığım olmamasına rağmen sabahın erken saatleri neredeyse şaşmaz bir nemrutluk oluyordu üstümde. Neden olduğunu biliyorum elbette; hep şu takma dişler yüzündendi. Bardaktaki suyun içinde büyüyen dişler bir kafatasından bana doğru sırtıyorlardı sanki. Dişetlerinin birbirine değmesi insanı berbat hissettiriyor; ekşi bir elmaya dişlerinizi geçirmişsiniz gibi buruk, bayıltıcı bir his. Ayrıca, ne dersiniz deyin, takma dişler bir dönüm noktasıdır. Kendinize ait son diş de girdince bir Hollywood jönü olduğunuz şeklinde kendinizle dalga geçebileceğiniz günler de sona erer. Üstelik şişman olduğum yetmiyormuş gibi yaşıma da kırk beşti. Apışaramı sabunlamak üzere ayağa kalktığımda halime

bir baktım. Şişkoların ayaklarını görememeleri adi bir yalan olsa da bu, benim dik durduğumda ayaklarımın ancak yarısını gördüğüm gerçeğini değiştirmiyordu. Sabunu karnımda dolaştırırken para almadığı sürece hiçbir kadının dönüp bana tekrar bakmaya zahmet etmeyeceğini düşündüm. O an bir kadının dönüp bana tekrar bakmasını özellikle istediğimden değil ama.

Öte yandan, o sabah keyfimin yerinde olması için geçerli nedenlerim olduğunu da biliyordum. Bir kere o gün çalışmıyordum. Bölgemi “turladığım” külüstür araba (size sigorta içinde olduğumu söylemeliyim. Uçan Semender. Hayat, yangın, hırsızlık, ikizler, deniz kazaları... her şey) bakımdaydı ve kimi belgeleri bırakmak için Londra ofisine uğramam gerektiği sayılmazsa, yeni takma dişlerimi almak için izin kullanıyordum. Fakat bir süredir zaman zaman kafama takılan başka bir konu daha vardı. Kimsenin, daha doğrusu, aileden kimsenin bilmediği on yedi pound’dan söz ediyorum. Şöyle olmuştu. Bizim şirketten Mellors adında bir adamın eline *Astrolojinin At Yarışlarına Tatbiki* diye bir kitap geçmişti ve bu kitabın açıkladığına bakılırsa her şey jokeylerin giydiği renklere gezenlerin nasıl etki ettiğiyle belirleniyordu. Sadede gelirse, koşunun birinde Korsan Gelin diye bir kısrak vardı ve kesinlikle favori değildi, gelgelelim jokey yeşil giyinmişti ve anlaşılan bu da yükselen gezenlere tam uyacak bir renkti. Astroloji meselesine fena takık olan Mellors ata birkaç pound yatırmış ve benim de ayısını yapmam için resmen bana yalvarmıştı. Sonunda ben de dayanamadım ve sırf Mellors’u susturmak için –yoksa genel bir kural olarak bahis oynamam– on şilini gözden çıkardım. Gerçekten de o koşuyu Korsan Gelin güle oynaya kazandı. Bahislerin kaçça kaç verdiğini şimdi hatırlamıyorum ama benim payıma on yedi papel düştü. İçgüdüsel olarak –bu da tuhaftır ve belki de hayatımın

bir başka dönüm noktasını teşkil ediyordur– parayı sessiz sedasız bankaya yatırdım ve kimseye bundan söz etmedim. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım. İyi bir koca ve baba olarak o parayla Hilda’ya (karım olur) bir elbise, çocuklara da çizme almam gerekirdi. Ama on beş yıldır iyi bir koca ve iyi bir babaydım ve bu durumdan artık sıkılmaya başlamıştım.

Baştan ayağa sabunlandıktan sonra kendimi daha iyi hissederek küvete uzandım ve şu on yedi papeli, onunla ne yapacağımı düşündüm. Hafta sonunu bir kadınla geçirmek veya parayı purolarla duble viskilere azar azar harcamaktan başka aklıma bir şey gelmiyordu. Biraz daha sıcak su için musluğu çevirmiş ve kadınlarla purolar hakkında düşünmeye başlamışken banyonun dışındaki iki basamaktan aşağı bir manda sürüsü iniyormuş gibi gürültü geldi. Çocuklar tabii ki. Bizimki kadar bir evde iki çocuk, kabına sığmayan bira gibidir. Kapının önünde delice ayaklar vuruldu ve ardından çileli bir bağırtı geldi.

“Baba! İçeri girmek istiyorum!”

“Ben varım. Giremezsin!”

“Ama baba! Bir yere gitmem gerek!”

“O zaman git. Hadi, uza. Banyo yapıyorum.”

“Bab-ba! Bir yere *gitmem ge-rek!*”

Faydasızdı. Tehlike sinyalinin tanıyordum. Bizde tuvalet banyodadır; böyle bir evde başka nerede olabilir? Küvetin tıpasını çekip alalacele, yarım yamalak kuruldum. Kapıyı açtığımda küçük Billy –benim yedi yaşındaki ufaklık– şimşek gibi yanımdan geçip başına nişanladığım şaplaktan eğilerek kurtuldu. Ensemde hâlâ sabun olduğunu giyinmeyi neredeyse bitirdiğimde ve bir kravat arandığımda fark ettim.

Boynunuzun sabunlu kalması hiç hoş değildir. İnsana iğrenç bir şekilde yapış yapış olma hissi verir ve daha beteri, ne kadar dikkatle orayı silseniz de, boynunuzda

sabun kaldığını anladığımız andan itibaren bütün gününüz öyle yapış yapış geçer. Keyfim kaçmış ve etrafa çatmaya hazır olarak aşağı indim.

Yemek odamız Ellesmere Sokağı'ndaki öbür yemek odaları gibi insanı hapishanede hissettiren, dört buçuğa dört ya da belki dörde üç buçuk metrelik avuç içi kadar bir yerdir ve içinde iki boş sürahisi, Hilda'nın annesinin düğün armağanı olarak verdiği gümüş yumurtalığıyla Japon meşesinden bir büfe vardır ki, odayı iyice daraltır. Bizim Hilda çaydanlığın arkasında her zamanki telaşlı ve hüsrana uğramış haliyle kara kara düşünüyor; çünkü *News Chronicle* gazetesinde tereyağının mı ne zamlanacağını okumuştur. Soba yakılmamıştı ve pencereler kapalı olmasına rağmen içerisi buz kesiyordu. Eğilip sobaya bir kibrit tuttum ve Hilda'ya dokundurmak ister gibi yüksek sayılabilecek bir sesle burnumdan soludum (artık her eğildiğimde oflayıp pufluyorum). Hilda da abartılı davrandığımı düşündüğü her seferinde yaptığı gibi bana yan yan baktı.

Hilda şimdi otuz dokuz yaşında ve onu ilk tanıdığımda tıpkı bir yaban tavşanına benziyordu. Gerçi hâlâ öyle ama bu arada çok zayıfladı ve epey kartlaştı; gözlelerinden hiç silinmeyen şu kasvetli, kaygılı bakışıyla normalden fazla sinirlendiğinde, yaktığı ateşin üstüne doğru eğilen yaşlı Çingene kadınlar gibi omuzlarını öne verip kollarını göğsünde kavuşturma yollu bir huy geliştirdi. Hayattaki en büyük zevki felaket tellallığı yapmak olanlardan biridir Hilda. Tabii sadece küçük felaketler. Savaşlar, depremler, salgınlar, kıtlıklar ve devrimler umurunda değildir. Tereyağı zamlanmış, gaz faturası korkunçmuş, çocukların çizmeleri eskioymüş, radyonun taksidi geliyormüş – onun teraneleri bunlardır. Kollarını göğsünde kavuşturmuş ileri geri sallanmak ve bana kasvetli kasvetli bakmaktan, sonunda kesin olduğuna karar verdiğim

bir haz alıyor. “Ama George, bu çok *ciddi!* Ne yapacağımızı *bilmiyorum!* Bu kadar parayı nereden bulacağımızı bilmiyorum! Durumun ciddiyetini hiç anlamış gibi görünüyorsun!” Vesaire vesaire. Sonunda düşkünler yurdunun yolunu tutacağımıza kafasını takmış. İşin ilginç yanı, bir gün gerçekten oraya düşersek onun buna benim aldırduğımın dörtte biri kadar bile aldırmayacak, hatta muhtemelen yurdun verdiği güven duygusundan hoşlanacak olması.

Çocuklar banyoya girmek için bekletecek biri olmadığına her zaman yaptıkları gibi yıldırım hızıyla yıkanmış ve giyinmiş olarak aşağı inmişlerdi bile. Kahvaltı masasına geldiğimde, “Evet yaptın!” “Hayır yapmadım!” “Evet yaptın!” “Hayır yapmadım!” şeklinde giden ve ben kesmelerini söylemesem bütün sabah süreceğe benzeyen bir ağız dalaşına girişmişlerdi. Alt tarafı iki kişiler: yedi yaşındaki Billy’yle on bir yaşındaki Lorna. Çocuklara karşı değişik bir duygu besliyorum. Çoğu zaman onları görmeye zor dayanıyorum. Konuşmalarına gelince, tahammül etmek bile mümkün değil. Çocukların akıllarını cetvel, kalem kutusu ve Fransızcadan kimin en iyi notu aldığı gibi feci şeylerle bozdukları çağdalar. Fakat başka zamanlarda, özellikle de uyuduklarında duygularım bambaşka bir hal alıyor. Bazen, mesela karanlığın hâlâ çökmediği yaz akşamlarında yataklarının başında dikilir ve uykuda yuvarlak yüzlerini, benimkinden birkaç ton açık olan sarı saçlarını izlerim de İncil’de yüreğinizin titremesi olarak ifade edilen duyguyla dolarım. Öyle zamanlarda iki paralık kurumuş bir tohum müsveddesi olduğum hissine kapılır ve yegâne amacımın şu canlıları dünyaya getirmek, büyüme çağında onları beslemek olduğunu düşünürüm. Ama bunlar anlık hissiyatlar. Çoğu zaman kendi müstakil varlığım bana gayet önemli görünür; huylunun huyundan vazgeçmeyeceğini, önümde daha çok güzel zamanla-

rın olduğunu düşünürüm ve kendimi kadınlarla çocukların sağa sola kovalayıp durdukları uysal bir sağmal inek olarak hayal etmekten hoşlanmam.

Kahvaltıda pek konuşmadık. Hilda biraz tereyağının fiyatından, biraz da Noel tatilinin neredeyse bitmesi ve son dönem okul harcı için hâlâ beş pound borcumuz olmasından yine, “Eyvah, *ne* yapacağız!” telaşındaydı. Ben haşlanmış yumurtamı yedim ve bir parça ekmeğe Golden Crown marmeladı sürdüm. Hilda bu mereti ısrarla alıyor. Yarım kilosu beş buçuk peni ve yaftada, kanunun izin verdiği en küçük harflerle yazdığına göre, mamul “bir miktar nötr meyve suyu ihtiva etmektedir”. Bunu fark edince bazen kapıldığım huysuzluk nöbetlerinde yaptığım gibi, nötr meyve ağaçları hakkında konuşmaya, Hilda sinirlenene kadar neye benzedikleri ve hangi ülkelerde yetiştikleri üstüne sorular sormaya başladım. Karım ona sataşmama aldırılmaz gerçi ama paradan kıstığı şeylerde şaka yapmanın hainlik olduğunu düşünmek gibi anlaşılması zor bir âdeti var.

Gazeteye bir göz attımsa da fazla bir haber yoktu. Aşağılardaki İspanya’da ve uzaklardaki Çin’de her zamanki gibi birbirlerini boğazlıyorlardı, demiryolundaki bir bekleme salonunda bir kadına ait iki bacak bulunmuştu ve Kral Zog’un düğünü sallantıdaydı. Sonunda saat on civarında, doğrusu niyetlendiğimden erken bir saatte şehre doğru yola koyuldum. Çocuklar parkta oynamaya gitmişlerdi. O sabah hava feci derecede sertti. Ön kapıdan çıkarken pis bir yel ensemdeki sabunlu noktayı buldu ve bir anda giysilerim üstüme uymuyormuş ve tepeden tırnağa yapış yapışmışım gibi hissettirdi.

“Orwell’in ironik mizah anlayışı tazeliğini hiç yitirmiyor.
Bu, kaçırılmaması gereken bir Orwell yapıtı.”

The Observer

Göbeğinin çapı giderek genişleyen ve evinin taksitlerini ödemekle uğraşan George Bowling kırk beş yaşında, evli ve çocuklu –ve yeni aldığı takma dişleriyle kasvetli hayatından çaresizce kurtulmak isteyen– bir sigorta pazarlamacıdır. 1939’da patlak verecek olan savaşın gelişini; yemek kuyruklarını, askerleri, gizli polisi ve zorbalığı görerek modern zamanlardan korkmaktadır. Böylece çocukluğunun dünyasına, huzur ve sükûn dolu bir yer olarak hatırladığı köyüne sığınmaya karar verir. Fakat köyünde aradığını bulabilecek mi, orası şüphelidir.

“Çok komik olmanın yanında hayranlık uyandıracak kadar gerçekçi... *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*’ü burada nüve haliyle görebiliyoruz. *Hayvan Çiftliği*’ni de... Hem zengin bir okuma keyfi sunan hem de iki klasiğin tohumlarını birden barındıran romanlara kolay rastlanmaz.”

John Carey, *The Sunday Times*

